

IPA Komponenta IV – Razvoj ljudskih resursa 2007-2009  
Program Europske Unije za Hrvatsku  
Europeaid/127475/D/SER/HR

# Regionalna mreža lokalnih obrazovnih ustanova

Metode analize obrazovnih potreba za  
gospodarski razvoj:  
Ličko-senjska županija

Rujan 2011.



Ovaj projekt je financiran  
od strane Europske Unije

Projekt provodi:



u partnerstvu s:





## Sadržaj

<b>1. SOCIO-EKONOMSKI POLOŽAJ LIČKO-SENJSKE ŽUPANIJE .....</b>	<b>3</b>
<b>2. NAJVAŽNIJE DJELATNOSTI U ŽUPANIJI I DINAMIKA NJIHOVOG RASTA OD 2003.- 2008. GODINE.....</b>	<b>4</b>
<b>3. NAJVAŽNIJE GRANE DJELATNOSTI U ŽUPANIJI PREMA PRIHODIMA .....</b>	<b>5</b>
<b>4. NAJVAŽNIJE GRANE DJELATNOSTI PREMA ZAPOSLENOSTI.....</b>	<b>6</b>
<b>5. KAKO SE KLJUČNE DJELATNOSTI ŽUPANIJE USPOREĐUJU S ISTIMA U REGIONALNOM OKRUŽENJU? .....</b>	<b>7</b>
<b>6. ANALIZA ZNANJA I VJEŠTINA U KLJUČNIM DJELATNOSTIMA U ŽUPANIJI .....</b>	<b>8</b>
<b>7. PRIRODNI ODLJEV – ZAMJENA POSTOJEĆIH ZAPOSLENIH.....</b>	<b>10</b>
<b>8. KAKO SE MIJENJA POTRAŽNJA ZA RADNOM SNAGOM KADA UZMEMO U OBZIR RAZVOJNE POTREBE? .....</b>	<b>12</b>
<b>9. KAKO SADRŽAJ PROGRAMA ODGOVARA RAZVOJNIM POTREBAMA? – PRIMJER PROGRAMA U OBRAZOVNOM SEKTORU TURZIMA I UGOSTITELJSTVA.....</b>	<b>14</b>
<b>10. ZAKLJUČAK.....</b>	<b>16</b>
<b>DODATAK: METODOLOGIJA I PODACI.....</b>	<b>17</b>

## 1. SOCIO-EKONOMSKI POLOŽAJ LIČKO-SENJSKE ŽUPANIJE

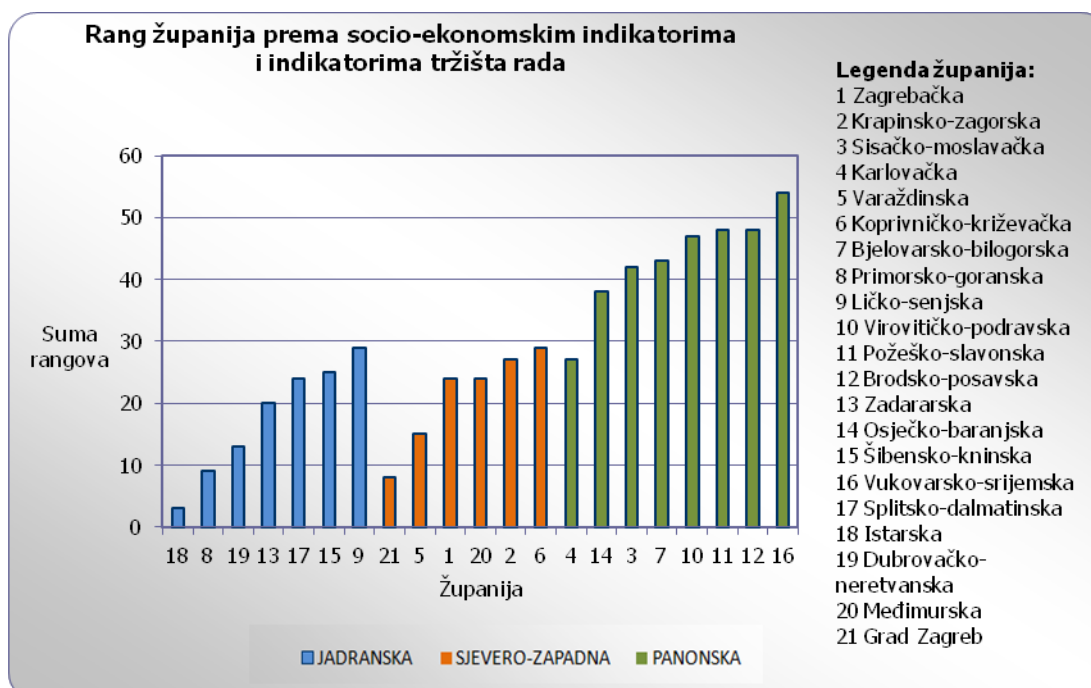
Ličko-senjska županija pripada Jadranskoj regiji. U odnosu na ostale županije regije najslabije je razvijena, a u odnosu na županije u drugim regijama po razvijenosti se nalazi između Karlovačke i Osječko-baranjske županije u Panonskoj regiji dok se u Sjeverozapadnoj Hrvatskoj može usporediti s Koprivničko-križevačkom županijom. Ipak, Ličko-senjska županija dosta zaostaje za najrazvijenijim županijama u Hrvatskoj kao što su Istarska županija ili Grad Zagreb.

Prema tome, razvoj je posebno važan izazov i treba se temeljiti na analizama koje vjerno pokazuju sadašnje stanje, povijesne trendove koji određuju kratkoročne mogućnosti, ali i dugoročne mogućnosti razvoja koje su latentne u gospodarstvu, te na ljudskim i prirodnim potencijalima koji su na raspolaganju.

Budući razvoj ovisiti će velikim dijelom i o znanjima i vještinama postojećeg radno sposobnog stanovništva, ali i o obrazovnim programima koje će naše obrazovne institucije ponuditi mladim naraštajima. Ako ta znanja i vještine ne budu pratila potrebe tržišta rada, stvoriti će se jaz između

### *O metodologiji usporedbe županija u Hrvatskoj*

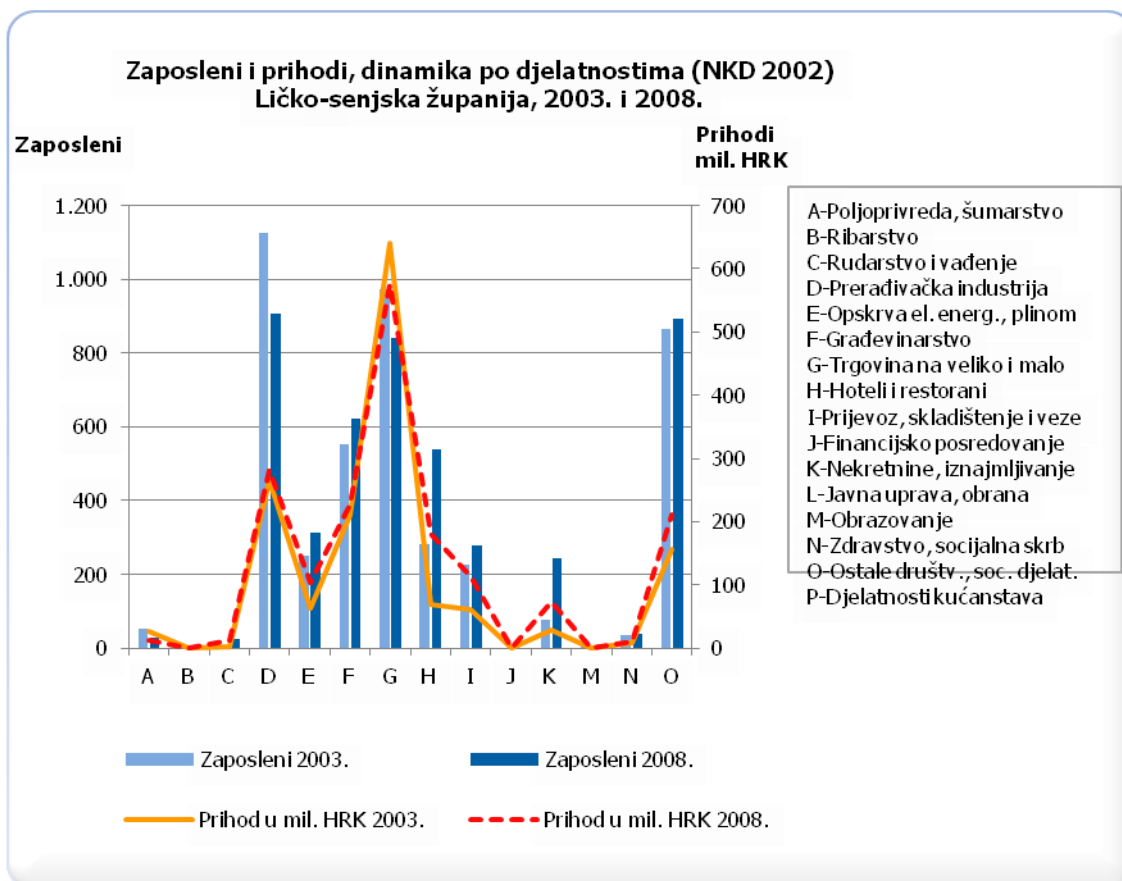
Slika prikazuje poredak svih županija u Hrvatskoj prema kompozitnom indikatoru razvijenosti koji se sastoji od tri skupine indikatora: indikator gospodarstva, indikator tržišta rada i indikator nezaposlenosti mladih. Svaki je od indikatora rangiran od najvišeg do najnižeg a potom su rangovi zbrojeni. Što je županija bolje rangirana u odnosu na druge, to je zbroj rangova indikatora MANJI. Što su stupići niži, to je županija razvijenija.



ponude i potražnje koji će utjecati s jedne strane na mogućnost gospodarstva da stvara novu vrijednost, a s druge strane će radnoj snazi otežati zapošljavanje.

## 2. NAJVAŽNIJE DJELATNOSTI U ŽUPANIJI I DINAMIKA NJIHOVOG RASTA OD 2003.-2008. GODINE

U Ličko-senjskoj županiji trgovačka djelatnost najviše doprinosi ukupnim prihodima. Međutim, u razdoblju između 2003. i 2008. godine u toj je djelatnosti prihod smanjen s 640 milijuna kuna na 580 milijuna kuna. Zaposlenost je također pala s 980 na 840 radnika. Ukupnim prihodima pored trgovine najviše, ali i dalje u znatno manjem omjeru, doprinose prerađivačka industrija, građevinarstvo, ostale društvene, socijalne i osobne usluge te hoteli i restorani, s tim što je u petogodišnjem razdoblju u hotelsko ugostiteljskoj djelatnosti došlo do značajnog porasta kako prihoda tako i zaposlenosti. Najvažnije djelatnosti po broju radnika koje zapošljavaju su prerađivačka industrija, trgovina, ostale društvene, socijalne i osobne djelatnosti, građevinarstvo i hoteli. Od ostalih djelatnosti može se primjetiti da je u djelatnostima prijevoza, skladištenja i veza došlo do najvećeg porasta prihoda u razdoblju od 2003. i 2008. godine. Isto se može reći i za djelatnost poslovanja nekretninama i iznajmljivanje s tim da je u ovoj djelatnosti došlo i do značajnog povećanja zaposlenosti. U djelatnosti opskrbe električnom energijom i plinom može se uočiti blagi porast prihoda i zaposlenosti. Sve ostale



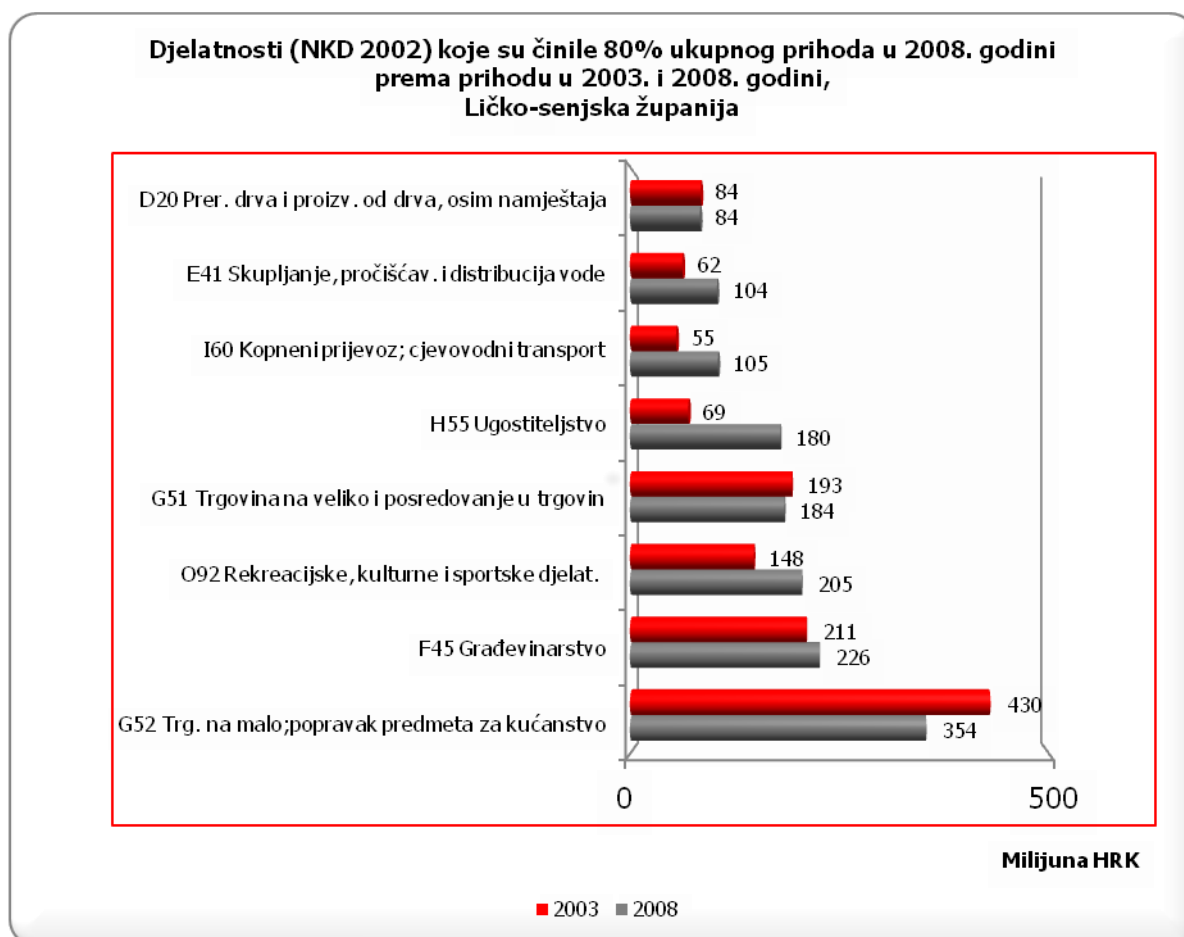
djelatnosti imaju razinu prihoda do 20 milijuna kuna i zaposlenost ispod 100 radnika.

Valja napomenuti da su prihodi u djelatnostima kao što su poljoprivreda i šumarstvo podcijenjeni jer se podaci iz Financijske agencije (FINA) odnose samo na pravne osobe kojih je u ovim djelatnostima malo. Stoga se podaci o individualnoj poljoprivredi u županiji mogu dobiti iz drugih izvora kako bi se procijenila važnost za zapošljavanje i razvoj. Također je u potpunosti izostala zaposlenost u djelatnostima koje se financiraju izravno iz državnog budžeta tako da je naša analiza usmjerena isključivo na privatni sektor i na dio državnog sektora koji se ne financira iz državnog proračuna.

### 3. NAJVAŽNIJE GRANE DJELATNOSTI U ŽUPANIJI PREMA PRIHODIMA

Kada analizu spustimo na razinu pojedinih grana djelatnosti slika gospodarstva u županiji je nešto malo drugačija nego kod analize na razini djelatnosti. Trgovina na malo s 354 milijuna kuna prihoda najvažnija je grana djelatnosti u 2008. godini. U istoj godini, u drugu po važnosti kategoriju po prihodima ubrajaju se građevinarstvo s 226 milijuna kuna, rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti s 205 milijuna kuna, trgovina na veliko s 184 milijuna kuna te ugostiteljstvo s 180 milijuna kuna. U treću kategoriju po prihodima ostvarenima u 2008. godini ubrajaju se kopneni prijevoz sa 105 milijuna kuna, skupljanje i distribucija vode sa 104 milijuna kuna te prerada drva, kao najvažnija grana unutar prerađivačke industrije, s 84 milijuna kuna prihoda.

Može se primjetiti da je u Ličko-senjskoj županiji razdoblje od 2003. do 2008. obilježeno padom prihoda u trgovini na malo i veliko, stagnacijom u građevinarstvu i preradi drva te značajnim rastom



prihoda u ugostiteljstvu, kopnenom prijevozu, skupljanju i distribuciji vode te donekle i u rekreacijskim, kulturnim i sportskim djelatnostima.

Kasnije ćemo vidjeti koje od ovih grana djelatnosti imaju i najveći razvojni potencijal. Očigledno je da kod trgovine, koja je važna za zapošljavanje ženske radne snage, ne možemo očekivati veći učinak na razvoj. S druge strane, bili smo svjedoci velikih oscilacija u prihodima iz građevinarstva stoga prevelika ovisnost o ovoj djelatnosti može gospodarstvo učiniti nestabilnim.

One grane djelatnosti čiji bi potencijal za razvoj, a potom i potrebu za znanjem i vještinama trebalo analizirati su one koje mogu stvarati veću dodanu vrijednost kao što u industriji to može prerada drva i proizvoda od drva.

Kakve su performanse ključnih grana djelatnosti kada je u pitanju zaposlenost?

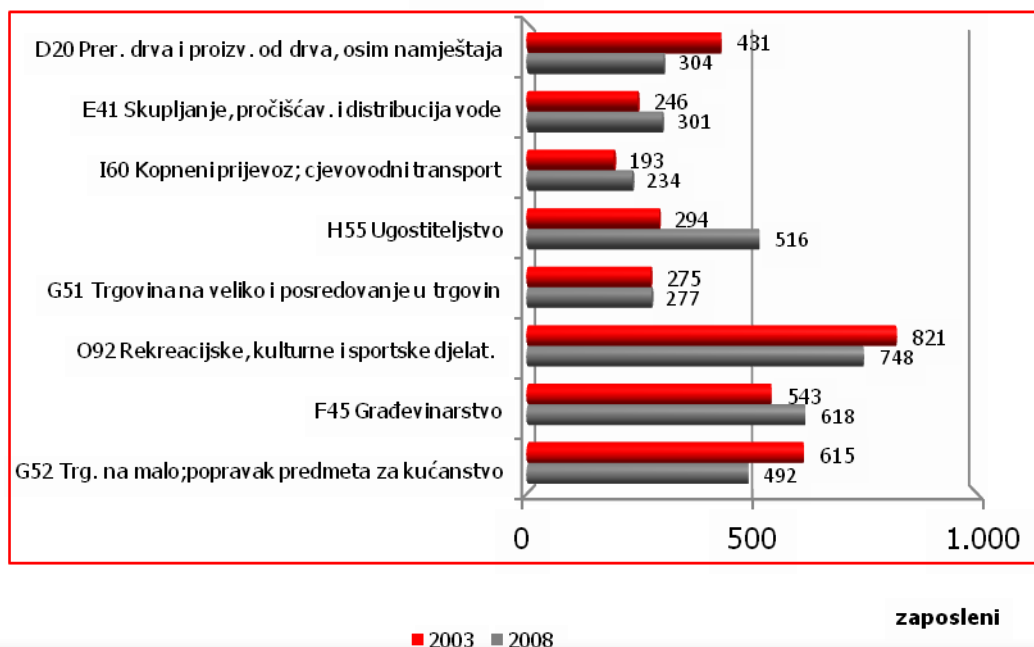
#### 4. NAJVAŽNIJE GRANE DJELATNOSTI PREMA ZAPOSLENOSTI

Vidljivo je da je trgovina na malo kao najjača grana djelatnosti po prihodima u razdoblju između 2003. i 2008. godine, uz pad prihoda imala i pad zaposlenosti s 600 na 500 zaposlenih dok je trgovina na veliko bila obilježena stagnacijom u pogledu zapošljavanja.

Među drugim granama djelatnosti koje su se pokazale kao druge po važnosti u pogledu prihoda, kao što su građevinarstvo, rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti i ugostiteljstvo, može se primjetiti da je kod svih povećani prihod ostvaren uz povećanje broja zaposlenih, osim kod rekreacijskih, kulturnih i sportskih djelatnosti, što ukazuje da je u potonjoj ostvarena i veća produktivnost rada.

Što se tiče grana koje su treće po važnosti u pogledu prihoda kao što su kopneni prijevoz, skupljanje i distribucija vode, može se reći da je povećani prihod ostvaren uz povećanje broja zaposlenih, dok je u grani djelatnosti prerada drva i proizvoda od drva u 2008. godini ostvaren isti prihod kao i u 2003.

**Djelatnosti (NKD 2002) koje su činile 80% ukupnog prihoda u 2008. godini prema zaposlenosti u pravnim osobama u 2003. i 2008. godini, Ličko-senjska županija**



godini, ali uz smanjeni broj zaposlenih što ukazuje na povećanu produktivnost rada.

Općenito se može reći da je u ključnim granama u Ličko-senjskoj djelatnosti više prisutan pad odnosno stagnacija zapošljavanja nego li rast. Međutim, ovom analizom, pokazuje se da su u pogledu zapošljavanja najvažnije rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti jer zapošljavaju najviše radnika,

kao i to da ugostiteljstvo također zauzima važno mjesto u pogledu zapošljavanja, tako da je važno pratiti i druge pokazatelje razvoja ovih grana djelatnosti kao i provjeravati prati li obrazovni sustav porast potražnje tj. da li sustav obrazovanja odraslih ima programe koji bi omogućili i radnicima najtraženijih zanimanja da unaprijede svoje znanja i vještine kako bi mogli iskoristiti porast potražnje za radom.

## **5. KAKO SE KLJUČNE DJELATNOSTI ŽUPANIJE USPOREĐUJU S ISTIMA U REGIONALNOM OKRUŽENJU?**

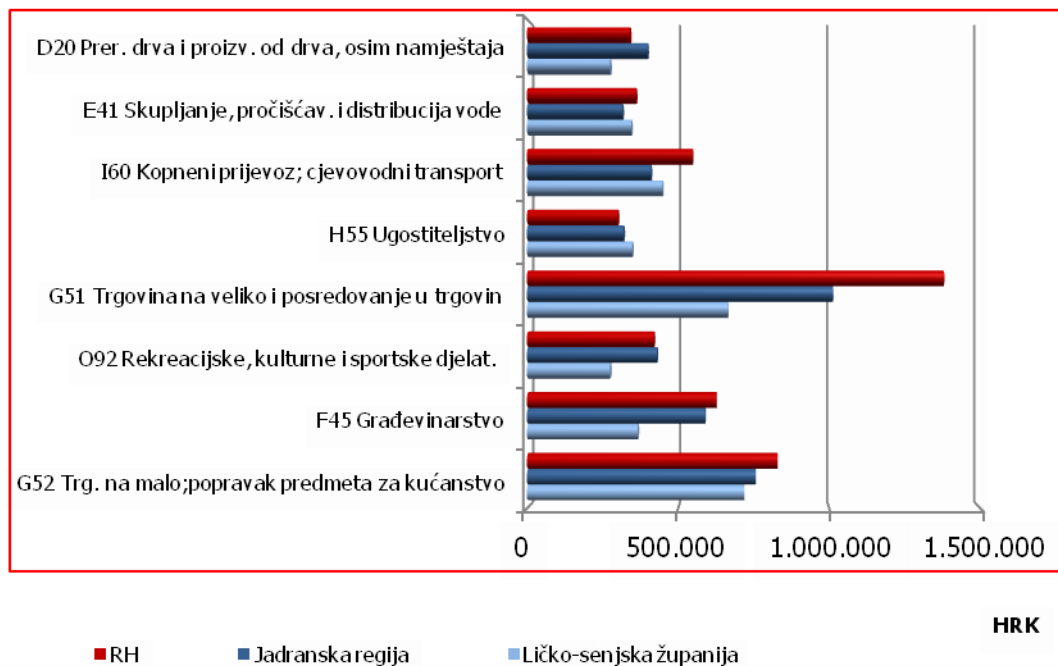
Konkurentnost se, između ostalog mjeri i produktivnošću rada ili naprosto prihodom po zaposlenom. Interesantno je uspoređivati produktivnost rada u najvažnijim granama djelatnosti županije sa produktivnošću rada istih djelatnosti u cjelokupnoj regiji, što je za Ličko-senjsku županiju Jadranska regija.

Ličko-senjska županija je imala nešto bolju produktivnost rada u ugostiteljstvu u odnosu na Jadransku regiju i na Hrvatsku. U Ličko-senjskoj županiji ostvarena je nešto malo viša ili jednaka produktivnost u kopnenom prijevozu i skupljanju i distribuciji vode u odnosu na Jadransku regiju premda nije bila viša u odnosu na nacionalnu razinu produktivnosti. U svim drugim granama djelatnosti ostvarena je niža produktivnost rada, kako u odnosu na regiju tako i u odnosu na Hrvatsku. Možemo primjetiti da je u odnosu na okruženje, najniža produktivnost među ključnim granama u Ličko-senjskoj županiji ostvarena u rekreacijskim, kulturnim i sportskim djelatnostima te u preradi drva i proizvoda od drva.

Može se reći da je Ličko-senjska županija u odnosu na Jadransku regiju kojoj pripada i na Hrvatsku, u relativno nepovoljnom konkurentskom položaju pošto pretežito ostvaruje produktivnost na nižoj razini u odnosu na regiju i na Hrvatsku.

Važno je dosegnuti regionalnu konkurentsku prednost te polako osvajati barem regionalno, ako ne i nacionalno tržište u onim djelatnostima u kojima postoji iznadprosječna produktivnost rada.

### Usporedba produktivnosti rada po ključnim djelatnostima (NKD 2002), Ličko-senjska županija, Jadranska regija, RH, 2008.



## 6. ANALIZA ZNANJA I VJEŠTINA U KLJUČNIM DJELATNOSTIMA U ŽUPANIJI

Gore spomenuta analiza, pokazala je koje su ključne djelatnosti u Ličko-senjskoj županiji, kakav je bio njihov rast ili pad u razdoblju od 2003. i 2008. godine te smo vidjeli da su neke od tih grana djelatnosti čak i iznadprosječno konkurentne u odnosu na iste grane u regiji pa čak i na nacionalnoj razini. Cjelokupna analiza još uvijek nam ne govori ništa o tome kakve znanja i vještine su potrebne u ovim ključnim granama djelatnosti.

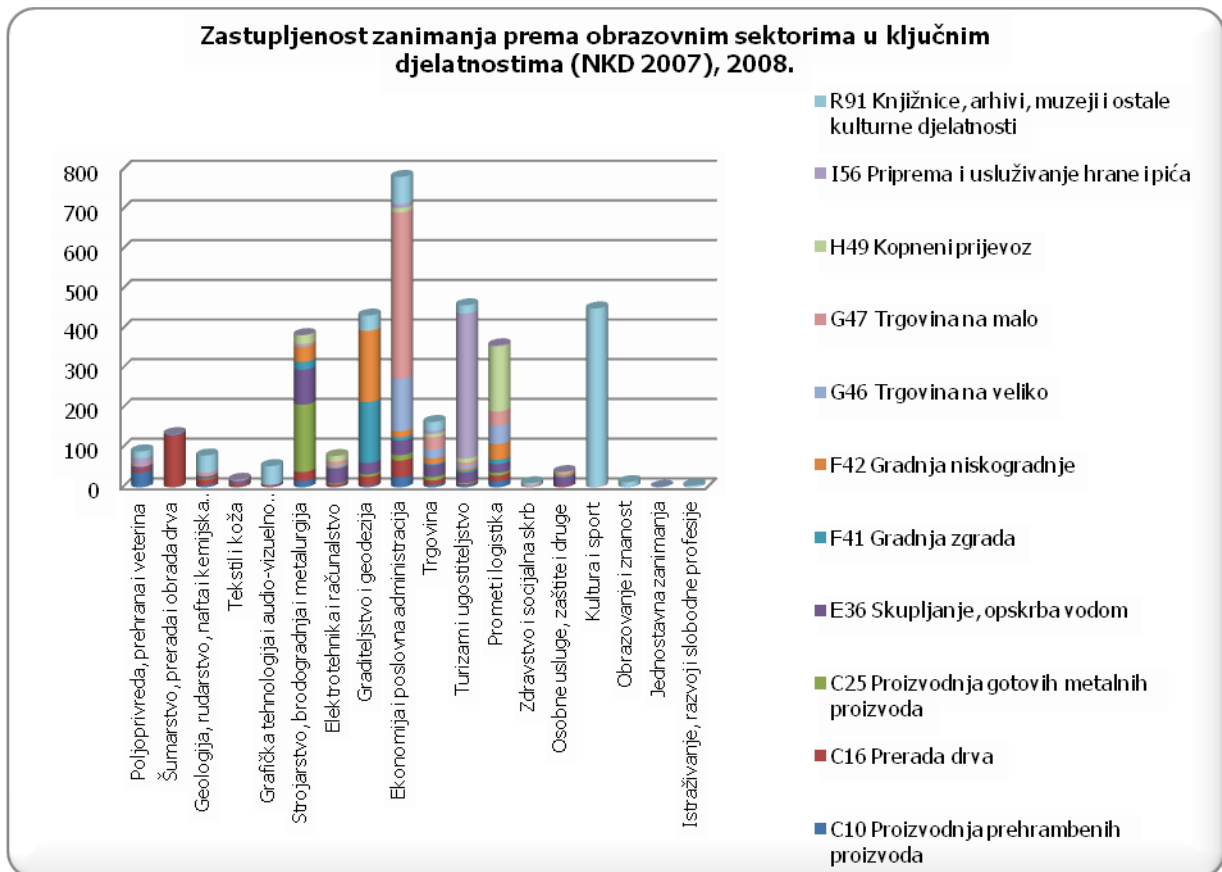
Na slici dolje prikazane su skupine zanimanja (horizontalna os) po obrazovnim sektorima i način kako su ta zanimanja grupirana po ključnim granama djelatnosti<sup>1</sup>. Visina stupića govori o tome da je na primjer skupina zanimanja koja spada u obrazovni sektor ekonomija i poslovna administracija najzastupljenija u ukupnoj zaposlenosti. Po različitim bojama unutar jednog stupca prepoznajemo da su ta zanimanja najviše prisutna u grani G47 – trgovina na malo i u G46 – trgovina na veliko, ali i da postoji mali broj tih zanimanja i u mnogim drugim granama djelatnosti. Na drugom mjestu po broju zaposlenih su zanimanja iz obrazovnog sektora turizma i ugostiteljstva, a oni su najviše zaposleni u pripremi i usluživanju hrane i pića iako se mogu naći i u drugim granama djelatnosti. Na trećem mjestu po broju zaposlenih su zanimanja iz sektora kulture i sporta, a skoro svi iz tog sektora su zaposleni u grani djelatnosti R91 – knjižnice, arhivi, muzeji i ostale kulturne djelatnosti. Na četvrtom mjestu po brojnosti zaposlenih su zanimanja iz sektora graditeljstva i geodezije koji su uglavnom zaposleni u granama djelatnosti iz područja građevine, ali ih ima manji broj i u skoro svim drugim ključnim granama djelatnosti. Po broju zaposlenih zatim slijede oni iz obrazovnog sektora strojarstva,

<sup>1</sup> Obrazovni sektor je skup obrazovnih programa i zanimanja koja se generiraju u gospodarstvu iz nekog obrazovnog područja. U Hrvatskoj je do sada definirano 13 obrazovnih sektora na razini strukovnog obrazovanja.



brodogradnje i metalurgije koji su najviše zaposleni u proizvodnji gotovih metalnih proizvoda i u grani djelatnosti skupljanja i opskrbe vodom, ali rade, iako u dosta manjem broju, i u skoro svim drugim djelatnostima.

Na ovakav način smo prikupili sve podatke o zaposlenim osobama istog zanimanja u svim ključnim granama djelatnosti. Ti podaci nam govore o upotrebi znanja iz pojedinih područja kako prema brojnosti (kojih zanimanja ima najviše) tako i prema grani djelatnosti (gdje su najveće koncentracije određenih vrsta zanimanja).



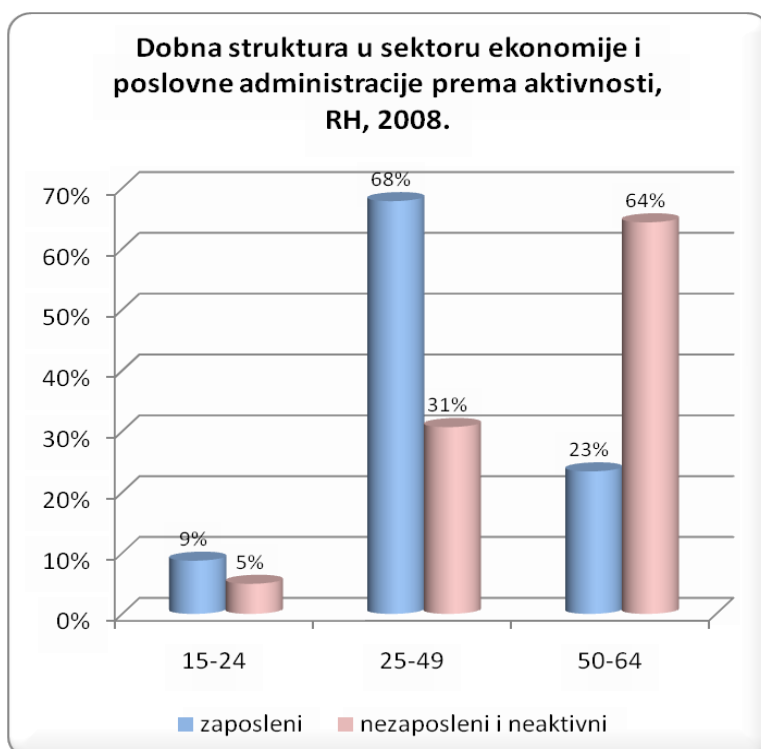
Kako nam ovi podaci mogu pomoći u planiranju obrazovnih potreba? Prvo, na temelju ove analize možemo pokušati izračunati koliko nam i kakvih kadrova treba da se zamijene zaposlenici koji odlaze u mirovinu. Tako na primjer vidimo da zanimanja iz područja ekonomije ima najviše i da se koriste u mnogim granama djelatnosti i to dominantno u trgovini na malo, ali i u drugim granama djelatnosti u kojima su prisutna u manjem broju. Zanimanja iz područja ekonomije i poslovne administracija zapošljavaju se u mnogim djelatnostima i upotreba tih znanja vrlo je raširena. Kod takvih zanimanja neophodno je procijeniti koliko će svaka od tih djelatnosti u kojima se pojavljuju ova zanimanja dalje rasti kako bi znali kakva će biti ukupna potražnja za tim zanimanjima u budućnosti. Ako znamo kakva je dobna struktura tih zaposlenika, možemo s relativnom sigurnošću predvidjeti koliko će trebati zamjenskih radnika za one koji su sada stariji od 50 godina.

Iz ove analize smo također saznali koje su vrste zanimanja prisutne u svakoj od ključnih grana djelatnosti. Tako na primjer znajući da je došlo do porasta prihoda u grani ugostiteljstvo, znamo koliko i kakvih će zanimanja trebati ako očekujemo da će ta grana i dalje rasti. Na taj način možemo planirati

kvalifikacije koje su potrebne da se taj rast i razvoj podrži s odgovarajućim znanjima i vještinama. S druge strane, vidjeli smo da je došlo do pada zaposlenosti u preradi drva te stoga treba procijeniti u kojoj mjeri bi se obrazovne kvote trebale tome prilagođavati kako bi se izbjegla situacija da se prekomjeran broj mladih obrazuje za zanimanja iz tog područja. Te su nam informacije polazna točka za planiranje razvoja ljudskih potencijala u županiji.

## 7. PRIRODNI ODLJEV – ZAMJENA POSTOJEĆIH ZAPOSLENIH

Vidjeli smo da su zanimanja iz obrazovnog sektora ekonomije i poslovne administracije najzastupljenija među zaposlenima u Ličko-senjskoj županiji. Kakva je njihova dobna struktura te koliko će ih odlaziti u mirovinu u idućih 15 godina? Na slici lijevo prikazana je dobna struktura za sva



zanimanja iz obrazovnog sektora za Hrvatsku<sup>2</sup>.

Vidimo da je 23% zaposlenih u dobi od 50 do 64 godine te se može očekivati da će oni svi otići u mirovinu tijekom idućih 15 godina. Da bi izračunali koliko će to iznositi u Ličko-senjskoj županiji uzeli smo zaposlene u svim granama djelatnosti koje zapošljavaju ova zanimanja i izračunali broj osoba koje će godišnje odlaziti u mirovinu<sup>3</sup>.

U tabeli koja se nalazi na sljedećoj stranici izračunat je prirodan odljev iz gospodarstva po obrazovnim sektorima i priliv iz škola te prikazan broj mladih po radnom mjestu.

Izvor: izračun iz Ankete o radnoj snazi 2008., DZS

Vidimo da u prosjeku 3,6 mlade osobe "čeka" na jedno upražnjeno radno mjesto, a možemo reći i da su razlike između obrazovnih sektora velike. Najveći jaz između ponude i potražnje za određenim zanimanjem možemo uočiti kod obrazovnog sektora elektrotehnika i računalstvo gdje čak 31,5 mladih dolazi na jedno radno mjesto. Ovakva hiperprodukcija kadrova može dovesti do većeg postotka nezaposlenost ovih mladih ili do odlaska na rad tamo gdje postoji potražnja za njima.

Više od 10 mladih po radnom mjestu prisutno je i u zanimanjima šumarstvo, prerada i obrada drva. Iznadprosječan broj mladih koji dolaze iz škole javlja se i u sektorima ekonomija, turizam i ugostiteljstvo, trgovina i poslovna administracija, gdje u prosjeku na jedno radno mjesto dolazi otprilike od 5-7 mladih iz škole. Ispodprosječan broj mladih po radnom mjestu, dakle ispod 3,6 javlja

<sup>2</sup> Ova je analiza napravljena u okviru IPA projekta "Jačanje institucionalnog okvira za razvoj strukovnih standarda zanimanja, kvalifikacija i kurikuluma" u segmentu razvoja sektorskih profila

<sup>3</sup> Broj zaposlenih X 0,23/15 = godišnji odlazak u mirovinu

se u sektoru strojarstva, a nedostaje i kadrova iz područja graditeljstva i geodezije, kulture i sporta i prometa i logistike za koje uopće nema obrazovnih programa, a vidjeli smo ranije da veliki broj zaposlenih u Ličko-senjskoj županiji dolazi upravo iz tih obrazovnih sektora.

Ovakva analiza je nužno vrlo gruba i trebala bi se nadopuniti drugim izvorima (ovdje koristimo samo podatke o zanimanjima iz pravnih osoba u gospodarstvu), ali je korisna i indikativna te govori o grubim potencijalnim viškovima i manjkovima.

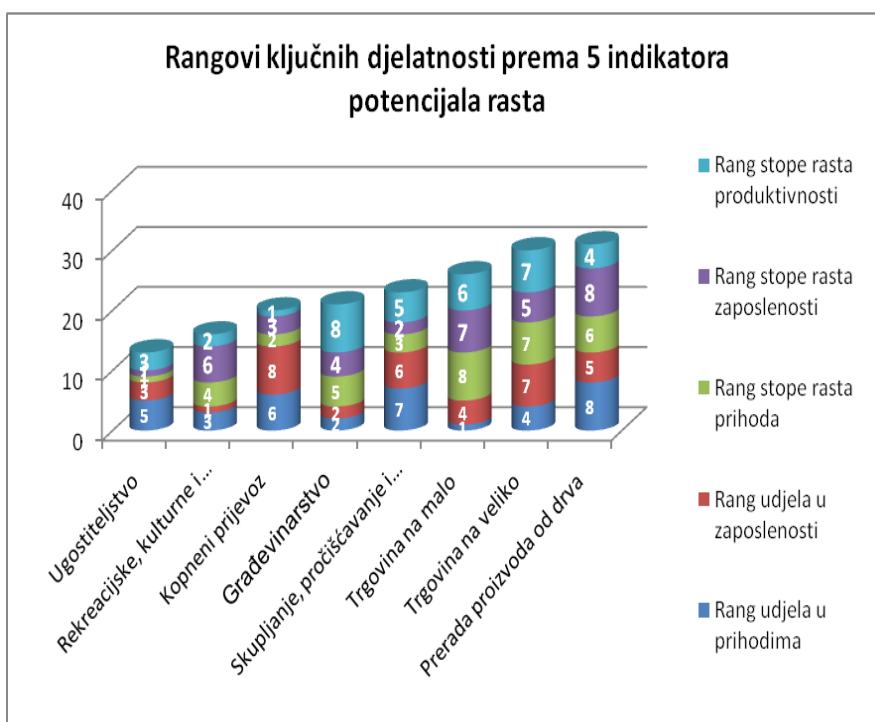
Na ovu razinu jaza može se utjecati upravljanjem upisnim kvotama te se može osigurati bolja brojčana usklađenost prema potrebama prirodnog odljeva zaposlenih u mirovinu.

Prirodni odljev u mirovinu zaposlenih prema obrazovnom sektoru i zamjena mladima u 2008. godini							
Obrazovni sektor	Zaposleni u svim granama	Udio u uk. zaposlenima	Prirodni odljev (%)	Prirodni odljev	Godišnji odljev	Ukupno mladih	Učenici po radnom mjestu
<b>Ekonomija</b>	647	14%	19%	126	8	58	7,3
<b>Graditeljstvo i geodezija</b>	579	13%	28%	162	11	0	0
<b>Turizam i ugostiteljstvo</b>	567	12%	26%	146	10	70	7
<b>Strojarstvo, brodogradnja i metalurgija</b>	504	11%	29%	147	10	21	2,1
<b>Kultura i sport</b>	460	10%	27%	124	8	0	0
<b>Promet i logistika</b>	427	9%	28%	117	8	0	0
<b>Trgovina</b>	237	5%	25%	59	4	21	5,3
<b>Poslovna administracija</b>	235	5%	31%	73	5	24	4,8
<b>Šumarstvo, prerada i obrada drva</b>	162	4%	24%	40	3	32	10,7
<b>Poljoprivreda, prehrana i veterina</b>	155	3%	44%	68	5	0	0
<b>Elektrotehnika i računalstvo</b>	147	3%	24%	35	2	63	31,5
<b>Osobne usluge, zaštite i druge</b>	138	3%	23%	32	2	0	0
<b>Geologija, rudarstvo, nafta i kem. tehn.</b>	126	3%	29%	37	2	0	0
<b>Grafička tehn. i audio-viz. oblikovanje</b>	75	2%	30%	22	1	0	0
<b>Ostalo</b>	116	3%	27%	31	2	0	0
<b>Ukupno</b>	4.575	100%		1.221	81	289	3,6

Izvor: izračun iz FINA, DZS, MZOS, 2008

## 8. KAKO SE MIJENJA POTRAŽNJA ZA RADNOM SNAGOM KADA UZMEMO U OBZIR RAZVOJNE POTREBE?

Razvojni potencijal pojedinih grana djelatnosti za koje smo utvrdili da su stvorile 80% prihoda u gospodarstvu procijenili smo postupkom rangiranja vrijednosti odabranih indikatora. To su: stopa rasta produktivnosti, stopa rasta zaposlenosti, stopa rasta prihoda, udio u ukupnoj zaposlenosti i udio u ukupnim prohodima. Pretpostavili smo da su svi ovi indikatori jednako važni, a kada smo ih po veličini rangirali od 1 – 8 (toliko je grana uključeno u mjerenje zbrojem rangova) smo utvrdili koja od grana djelatnosti bila najviše rangirana prema svim indikatorima. U grafu dolje prikazane su grane i njihovi rangovi te je važno znati da najniži stupac predstavlja granu koja je najbolje rangirana po svim indikatorima.



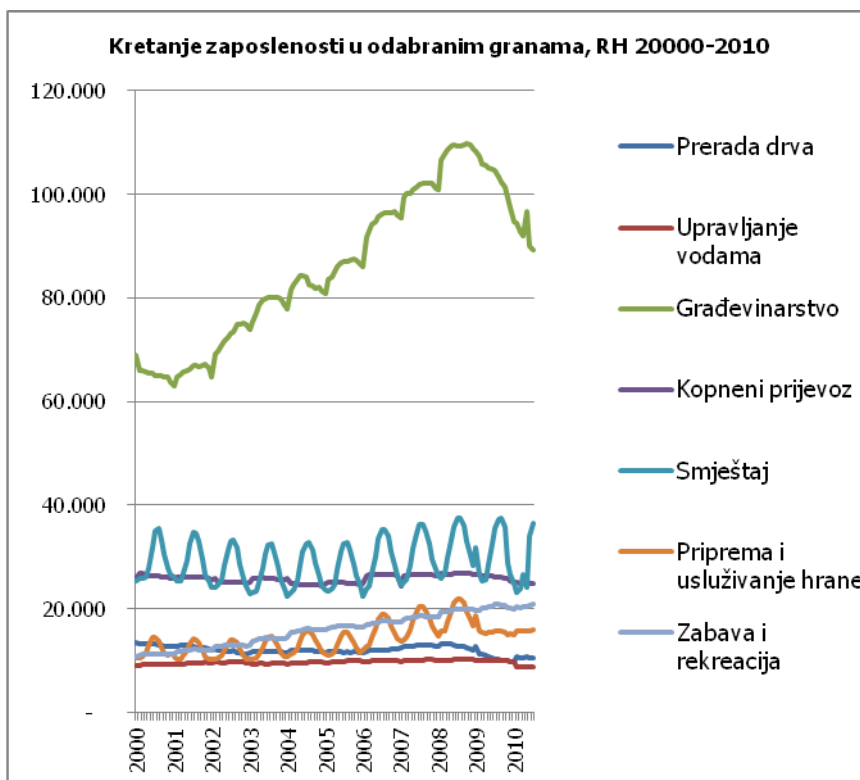
U ovom slučaju to je ugostiteljstvo, potom rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti, kopneni prijevoz, itd. Vidimo da trgovina na malo koja je na prvom mjestu po rangu prihoda i osrednja po rangu zaposlenosti zapravo ima najlošiji rang stope rasta prihoda, predzadnji rang po stopi rasta zaposlenosti te niski rang stope rasta produktivnosti. S druge strane, neke grane kao npr. ugostiteljstvo i kopneni prijevoz imaju

brzi rast zaposlenosti i prihoda, ali startaju s niskom početnom razinom te će njihovo okrupljavanje, a time i značaj, tek početi dolaziti do izražaja.

Prema tome, svaka od dobro rangiranih grana djelatnosti trebala bi biti predmet planiranja obrazovnih programa kako u redovnom školstvu tako i u obrazovanju odraslih. Primjerice, ovdje je najbolje rangirana grana djelatnosti ugostiteljstvo, a prije smo vidjeli da u toj grani imamo visoko zastupljena zanimanja iz obrazovnog sektora turizma i ugostiteljstva. Iz prethodne smo analize vidjeli da taj sektor ima iznadprosječan broj mladih koji dolaze na radna mesta otvorena zbog prirodne zamjene radnika koji odlaze u mirovinu. Ova analiza sugerira da će usprkos tome upravo takvog kadra trebati u županiji u idućem razdoblju, ali da ponudu obrazovnih programa iz područja ugostiteljstva treba obogatiti i drugim zanimanjima od onih već postojećih. Osim toga, visoki ukupni rang rekreacijskih, kulturnih i sportskih djelatnosti govori o tome da ova djelatnost ima potencijal za razvoj, a s druge strane vidjeli smo da nema nikakvih obrazovnih programa koji bi podržavali razvoj ove djelatnosti.

To nam govori da se treba razmišljati o otvaranju novih obrazovnih programa te o planiranju upisnih kvota kroz vrijeme. Pri tome je poželjno ostvariti blisku suradnju s gospodarskim sektorom naročito po pitanju kvalitete i obrazovnih sadržaja redovnih obrazovnih programa i programa obrazovanja odraslih.

Iz priloženog možemo zaključiti da ugostiteljstvo, koje je prema 5 indikatora potencijala za razvoj u županiji iskazivalo značajne mogućnosti, dugoročno ima rastući trend zapošljavanja, makar je od 2009. došlo do pada zaposlenosti. Mada je kod ugostiteljstva, odnosno pripreme i usluživanja hrane na razini Hrvatske, došlo do pada zaposlenosti vidjeli smo da je na razini Ličko-senjske županije došlo do značajnog rasta u razdoblju između 2003. i 2008. godine te se može očekivati i dalji rast imajući u vidu turističko-ugostiteljski potencijal Ličko-senjske županije koji se još može razvijati kao i kod rekreacijske, kulturne i sportske grane djelatnosti. U toj je grani zabilježen rast zaposlenosti na razini županije i na nacionalnoj razini sve od početka pa do kraja promatranog razdoblja. Nadalje, možemo vidjeti da kopneni prijevoz ima dugoročno stabilan broj zaposlenih dok smo u Ličko-senjskoj županiji vidjeli blagi rast broja zaposlenih u ovoj grani djelatnosti. Vidimo da je građevinarstvo imalo najveću dinamiku rasta u Hrvatskoj, koje međutim, prati pad zapošljavanja od sredine 2008. godine. Iz priloženog možemo zaključiti da je građevinarstvo koje je prema 5 indikatora potencijala za razvoj u županiji iskazivalo dobre mogućnosti ipak upitne opstojnosti za dugoročni razvoj zbog velikih oscilacija koje su se pokazale na početku recesije kada su državne investicije u infrastrukturu prestale. Ne može se očekivati da će i u budućnosti ova djelatnost biti u toj mjeri potpomagana iz državnog proračuna. Prema tome, samo one građevinske tvrtke koje se uspiju plasirati na međunarodno tržište bi mogle imati dugoročniju razvojnu perspektivu te bi se za njih trebalo osigurati dovoljan broj osoba sa odgovarajućim kvalifikacijama. Trgovina koja nije ovdje prikazana pokazuje jednolik broj zaposlenih u



trgovini na veliko, dok u trgovini na malo postoji blagi, ali kontinuirani pad zaposlenosti od 2003. godine pa nadalje. Ranije smo mogli vidjeti da je u Ličko-senjskoj županiji prisutan isti takav trend. Sve ovo samo pokazuje da pri planiranju obrazovnih programa treba uzeti u obzir mnogobrojne faktore koji utječu na zapošljavanje i to na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj pa i na međunarodnoj razini.

Izvor: Priopćenje: Zaposleni u pravnim osobama po granama djelatnosti, DZS

Imamo li u Ličko-senjskoj županiji obrazovne programe koji podržavaju razvoj ovih ključnih djelatnosti s potrebnim brojem mladih osoba s odgovarajućim kvalifikacijama?

## 9. KAKO SADRŽAJ PROGRAMA ODGOVARA RAZVOJNIM POTREBAMA? – PRIMJER PROGRAMA U OBRAZOVNOM SEKTORU TURZIMA I UGOSTITELJSTVA

Trajanje programa	Naziv škole	Naziv programa	UKUPNO 2009-2010	I. razred	II. razred	III. razred	IV. razred
4	SREDNJA ŠKOLA PLITVIČKA JEZERA, KORENICA	Hotelijsko-turistički tehničar	<b>73</b>	18	23	18	14
4	STRUKOVNA ŠKOLA GOSPIĆ	Turističko hotelijski komercijalist	<b>45</b>	26	0	19	0
3	SREDNJA ŠKOLA PLITVIČKA JEZERA, KORENICA	Kuhar - JMO	<b>41</b>	18	12	11	0
3	STRUKOVNA ŠKOLA GOSPIĆ	Kuhar - JMO	<b>36</b>	9	15	12	0
3	SREDNJA ŠKOLA PLITVIČKA JEZERA, KORENICA	Konobar - JMO	<b>23</b>	9	6	8	0
3	SREDNJA ŠKOLA PAVLA RITTERA VITEZOVIĆA U SENJU	Kuhar - JMO	<b>21</b>	9	5	7	0
3	SREDNJA ŠKOLA PAVLA RITTERA VITEZOVIĆA U SENJU	Konobar - JMO	<b>17</b>	3	9	5	0
3	STRUKOVNA ŠKOLA GOSPIĆ	Konobar - JMO	<b>13</b>	3	4	6	0
4	SREDNJA ŠKOLA PAVLA RITTERA VITEZOVIĆA U SENJU	Turističko hotelijski komercijalist	<b>6</b>	6	0	0	0
3	SREDNJA ŠKOLA PAVLA RITTERA VITEZOVIĆA U SENJU	Slastičar - JMO	<b>1</b>	0	0	1	0
	<b>3-godišnji programi</b>		152	51	51	50	0
	<b>4-godišnji programi</b>		124	50	23	37	14
	<b>UKUPNO</b>		276	101	74	87	14

Izvor: ASOO



U tablici gore prikazani su svi obrazovni programi u Ličko-senjskoj županiji koji stvaraju kvalifikacije za zanimanja iz sektora turizma i ugostiteljstva kojeg smo izabrali zbog toga što smo ranije vidjeli da je u županiji došlo do najvećeg povećanja zapošljavanja u grani djelatnosti ugostiteljstvo, a s druge strane vidjeli smo prije da za prirodnu zamjenu postojećih zaposlenika koji rade u granama djelatnosti koje zapošljavaju zanimanja iz turizma i ugostiteljstva dolazi 7 mladih osoba na jedno radno mjesto. Što možemo iz toga zaključiti? Možemo reći da kada bi u ugostiteljstvu pratili samo prirodnu zamjenu radnika onda bi imali hiperprodukciju ovog kadra, međutim u očekivanju razvoja te djelatnosti poželjno je obrazovati više kadra od trenutne potražnje, ali ipak do neke granice.

Toliko se može reći o prirodnoj zamjeni radnika u smislu broja. Drugo pitanje je pitanje strukture obrazovnih programa, odnosno da li ovi programi prate razvoj grana djelatnosti koje zapošljavaju zanimanja iz područja turizma i ugostiteljstva. Drugim riječima, treba razmisliti mogu li 3 4-godišnja programa omogućiti dovoljnu vertikalnu mobilnost prema višim razinama znanja u sektoru turizma i ugostiteljstva i jesu li postojeći 3-godišnji programi dostatni za razvoj ugostiteljskih zanimanja u turističko-ugostiteljskoj djelatnosti u županiji.

## 10. ZAKLJUČAK

**Prvo**, nije usklađen prirodni odljev iz zaposlenosti u mirovinu s odgovarajućim brojem mladih koji dobivaju slične kvalifikacije. Postoji prevelik broj mladih sa kvalifikacijama u obrazovnom području:

- Elektrotehnike i računalstva
- Šumarstva, prerade i obrade drva
- Ekonomije
- Turizma i ugostiteljstva
- Trgovine
- Poslovne administracije

dok je potencijalni manjak kod:

- Graditeljskih i geodezijskih zanimanja
- Kulture i sporta
- Prometa i logistike
- Poljoprivrede
- Strojarsva, metalurgije i brodogradnje

**Drugo**, razvojne potrebe ključnih grana djelatnosti koje imaju potencijal za razvoj kao što su npr. rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti te promet i logistika, očito su nepokrivene.

**Treće**, ova dva izvora neusklađenosti ponude i potražnje dodatno su pogoršana strukturom obrazovnih sadržaja po programima. Na primjeru obrazovnog sektora turizma i ugostiteljstva vidljiva je dominacija kvalifikacija koje nisu prilagođena za razvoj te djelatnosti.

**Četvto**, premalo je obrazovnih programa s 4-godišnjim trajanjem tako da je osiguravanje razvoja obrazovnog sektora prema zanimanjima viših razina kompleksnosti nedostatno.

**Peto**, građevinarstvo, trgovina i turizam nigdje nisu isključivo motori razvoja – treba raditi na proizvodnji proizvoda s višom razinom dodane vrijednosti te u skladu s time razvijati i obrazovne programe.

**Šesto**, ova analiza bi se trebala prema istoj metodologiji proširiti i na druge grane djelatnosti kako bi se vidjelo je li struktura ponude znanja i vještina kod mladih i kod nezaposlenih odgovara strukturi potražnje za znanjima i vještinama. Uvidom u situaciju moglo bi se mehanizmima kvota, modernizacije programa i uvođenjem novih programa, kako u redovnom obrazovnom sustavu tako i u sustavu obrazovanja odraslih, smanjiti nesrazmjer u ponudi i potražnji zanimanja.

Svi gore navedeni zaključci upućuju na činjenicu da je potrebno ulagati u relevantna znanja i vještine za razvoj, planirati upisne kvote te mijenjati programe koji su usklađeni s potrebama gospodarstva danas i u budućnosti. U ovom poslu potrebno je računati s promjenama u redovnom obrazovanju i u obrazovanju odraslih koje nije dovoljno razvijeno niti može dati zadovoljavajuće rezultate bez veće financijske podrške nacionalnih i lokalnih vlasti te iz sredstava EU fondova.



## DODATAK: METODOLOGIJA I PODACI

Zadatak ovog rada je da pripremi podlogu za usklađivanje postojećih i razvoj novih obrazovnih programa za stjecanje onih znanja i vještina koje su potrebne za gospodarski razvoj županije.

Naše pretpostavke su:

- U kratkom i srednjem roku gospodarstvo će se relativno malo mijenjati pa se može pretpostaviti da su gospodarske djelatnosti koje danas doprinose do 80% ukupnom prihodu u županiji relativno stabilne –o budućoj potražnji možemo nešto naučiti i iz prethodnih kretanja u navedenim djelatnostima;
- Dva su izvora potražnje za radom u tim djelatnostima: potreba da se zamijene radnici koji odlaze u mirovinu i potreba da se gospodarstvo prilagođava promjenama na tržištu gdje prodaju svoje robe i usluge – potražnja može s vremenom rasti ili padati;
- Djelatnosti imaju potrebe za mnogo različitih znanja i vještina. Na primjer, u metalskoj industriji se ne zapošljavaju samo metalni radnici i srodne struke nego i manageri, vozači, ekonomisti, čistačice, pravnici, tehnolozi i dizajneri – ako želimo analizirati znanja i vještine moramo ispitati zanimanja i kako se ona koriste u pojedinim djelatnostima.

Naša metodologija korak po korak je:

- Analizirati ključne djelatnosti koje su nositelji razvoja i zapošljavanja u županiji (grane djelatnosti s najviše prihoda i zaposlenosti te najbržom dinamikom razvoja (izvor FINA)<sup>4</sup>;
- Ispitati dugoročno kretanje zaposlenosti kako bi otkrili da li potražnja za zanimanjima iz te djelatnosti raste ili pada;
- Prepoznati skupine zanimanja koje su najzastupljenije u tim ključnim granama djelatnosti (izvor ARS<sup>5</sup>);
- Vidjeti kojim obrazovnim sektorima<sup>6</sup> pripadaju ova zanimanja (prema ASOO<sup>7</sup> obrazovnim sektorima);
- Analizirati brojnost učenika srednjih škola koji pohađaju programe iz traženih obrazovnih sektora;
- Vidjeti kolika je potražnja za tim zanimanjima zbog odlaska postojećih zaposlenika u mirovinu i razvojnih potreba;
- Prepoznati jaz između ponude i potražnje za znanjima i vještinama;
- Usporediti vrste obrazovnih programa koji se nude s potrebama gospodarstva.

Metodologija koja je korištena u ovom radu omogućava vrlo grubi prikaz ponude i potražnje za znanjima i vještinama koje smo procijenili iz ponude i potražnje za radom u županiji. Nalaze ove metodologije nužno je dodatno nadopuniti lokalnim podacima kako bi se obrazovanje moglo detaljnije

<sup>4</sup>FINA – agencija kojoj sve pravne osobe moraju slati redovita izvješća o poslovanju

<sup>5</sup>ARS – Anкета o radnoj snazi – najveća anketa o ekonomskoj aktivnosti stanovništva koju provodi Hrvatski zavod za statistiku kvartalno na slučajnom uzorku stanovništva starijeg od 15 godina. Anketa koristi definicije zaposlenosti, nezaposlenosti i neaktivnosti Međunarodne organizacije rada i jedini je domaći izvor koji se koristi za međunarodne usporedbe na području ekonomske aktivnosti.

<sup>6</sup>Obrazovni sektor je skup obrazovnih programa i zanimanja koja su s njima povezana na jednom području znanja. U Hrvatskoj je definirano 13 sektora iz strukovnog obrazovnog područja. Više o tome [www.asoo.hr](http://www.asoo.hr)

<sup>7</sup>ASOO – Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih



planirati. To se posebno odnosi na podatke o nezaposlenima po zanimanjima koji čine dio ponude rada. Takve je podatke moguće dobiti od područne službe Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Također treba voditi računa da se potražnja za radom prikazuje isključivo za pravne osobe te ne uključuje obrte i individualnu poljoprivredu. Prema tome, stvarna potražnja je veća nego što je ovdje prikazano, ovisno o zastupljenosti tih vrsta gospodarskih subjekata u županijskom gospodarstvu.